

KU-anmälan angående tillsättandet av ledamöter till lärosätenas styrelser

Regeringen beslutade torsdagen den 27 april att korta tidsperioden för förordnandet av styrelserna för högskolor och universitet. Det är ett beslut som mötts med stor oro, frustration och starka reaktioner.

Rektorerna vid landets högskolor och universitet har i ett gemensamt protestbrev riktat skarp kritik mot regeringens agerande. Rektorerna kritiserar en ”ökad politisk styrning över vilka som ges förtroende att sitta i lärosätenas styrelser” och varnar för en ”utomordentligt farlig utveckling”. De skriver också: ”I förlängningen riskerar beslutet att utgöra ett hot mot lärosätenas självständighet och därmed möjligheten att kritiskt söka ny kunskap, följaktligen ett hot mot den akademiska friheten”¹.

I prop 2015/16:131 *Styrelser för universitet och högskolor – ledamöternas tillsättning och ansvar* som beslutades av riksdagen år 2016 framgår hur förslag om ordförande och övriga ledamöter som regeringen utser i styrelser för statliga universitet och högskolor ska tas fram. Av propositionen framgår också att två nomineringspersoner bör ta fram förslag till ledamöter. Detta står också tydligt i det betänkande som riksdagen ställde sig bakom

Förra gången ledamöter i styrelser för universitet och högskolor förordnades skedde detta för perioden 1 maj 2020 – 30 april 2023. När detta förordnande alltså gick mot sitt slut i april i år stod många frågande varför regeringen inte ännu förordnat nya ledamöter.

När regeringen till slut den 27 april beslutade om förordnande av ledamöter för kommande period halverade regeringen emellertid förordnandet från tre år till 17 månader. Att mandatperioderna skulle kortas meddelades nomineringspersonerna två dagar tidigare. Dessa fick i sin tur informera de som nominerats om att längden och därmed förutsättningar för de uppdrag de nominerats till hade förändrats två dagar före det planerade regeringsbeslutet. Att beskedet lämnades så kort före besluten väcker frågor om hur beredningen har gått till.

Den förkortade mandatperioden riskerar att göra det svårare för styrelserna att hinna sätta sig in i lärosätenas verksamheter och minskar förutsättningarna för långsiktigt strategiskt arbete i styrelserna. Eftersom tiden för förordnandet kortats med den uttryckliga motiveringen att regeringen vill ha möjlighet att byta ut styrelseledamöterna finns en uppenbar risk att det uppfattas som ett indirekt hot om att förordnandet inte kommer att förlängas om man inte agerar på ett för regeringen önskvärt sätt. En viktig anledning till den nuvarande ordningen för att utse lärosätenas styrelser, och som riksdagen ställt sig bakom, är att undvika sådana situationer för att på så sätt värna den högre utbildningens autonomi.

Utbildningsminister Mats Persson (L) har i Dagens Nyheter uppgett att ändringarna av förordnandet genomförs på grund av en medveten omläggning från regeringens sida. I samma artikel hänvisar utbildningsministern till säkerhetspolitiska skäl.

Den förkortade förordningstiden är ett avsteg från tidigare förfarande som väcker en rad frågor.

- Hur har det här beslutet beretts i regeringskansliet? Dels vad avser den förkortade förordningstiden, dels vad avser att statsrådets besked om att det nu ska tas säkerhetspolitisk hänsyn? Är avsikten nu att frångå arbetssättet med två

¹ DN: ”Landets högskolerektorer skriver protestbrev till regeringen”, Publicerad 2023-04-28
<https://www.dn.se/sverige/landets-hogskolerektorer-skriver-protestbrev-till-regeringen/>

nomineringspersoner som riksdagen ställt sig bakom? Hur ser i så fall det nya arbetssättet ut och hur har det beretts?

- Har regeringen nu infört egna och nya kriterier för vilken kompetens ledamöter i lärosätenas styrelser ska ha? På vilket sätt har de kriterierna i så fall tagits fram och beretts? Och i vilket beslut och med vilket lagrum har de kriterierna fastslagits?
- Förutom att styrelserna får sämre förutsättningar att hinna sätta sig in i lärosätenas verksamheter, riskerar hotet om att få lämna uppdraget redan efter 17 månader att leda till att ledamöternas handlingsfrihet kringskärs och blir mer politiskt styrt. Hur har denna risk analyserats i beredningsarbetet inför detta regeringsbeslut?

Dessa frågor bör Konstitutionsutskottet granska.



Konstitutionsutskottet

Ink 2023 -05- 03

Dnr 2102-2022/23